

Bene Krisztián

A francia–magyar katonai-biztonsági együttműködés 1990 előtt

Bevezetés

Annak ellenére, hogy a Franciaország és Magyarország közti (katonai) kapcsolatok évezredes múltra tekintenek vissza, hiszen a kalandozó magyarok számos hadjárata már a 10. században eljutott a francia területekig,¹ a két ország történelme folyamán nem tartott fenn különösebben szoros viszonyrendszert. Utóbbiban bizonyosan szerepet játszik mind a földrajzi, mind a nyelvi, mind a kulturális távolság, ugyanakkor az idők folyamán kétségkívül fennállt egy bizonyos közeledés, amelyet több történelmi epizód is fémjelez.

Ezek közé tartozik például a francia katonai hozzájárulás Magyarország felszabadításához a 17. században² és II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának támogatása a 18. század elején³ vagy a kuruc lovasság integrálása a francia hadseregbe, amely elsősorban Bercsényi László nevéhez kötődik.⁴ Ezzel párhuzamosan a francia kultúra is nagy hatást gyakorolt a magyar művészekre, így a 19. és 20. század fordulója a francia–magyar közeledés egyik csúcspontja volt.

Ezt követően azonban a 20. század folyamán a két ország egymással ellenséges szövetségi rendszerek tagjaként vett részt a nemzetközi politikai életben (az első és a második világháborúban, valamint a hidegháború során is), ami elméletileg hatékonyan útját állta az esetleges katonai együttműködési kísérleteknek. Ennek ellenére azonban jelen tanulmányban arra teszünk kísérletet, hogy bemutassuk azokat az epizódokat, amelyek keretében közös francia–magyar katonai akciókra került sor.

Az első világháború

Az első világháborúban az Osztrák–Magyar Monarchia részeként létező Magyarország és Franciaország egymással szemben álló politikai-katonai táborok tagjai voltak, és a jelentős földrajzi távolság ellenére néhány közvetlen összecsapásra is sor került köztük a nyugati

¹ KRISTÓ 1998, 55–60.

² Lásd TÓTH 2007.

³ ROCHER 2011, 63–74.

⁴ BOISSEAU 2009, 15–21.

hadszíntéren 1914-ben és 1918-ban.⁵ Ugyanakkor akadtak olyan magyar nemzetiségű önkéntesek, akik a francia hadsereg kötelékében harcoltak a háború során. Ennek az együttműködésnek a jobb megismerése érdekében azokra a kérdésekre kell választ találnunk, hogy kik, mennyien és milyen indíttatásból hozták meg azt a döntést, hogy egy hazájukkal szemben álló fegyveres erő soraiban teljesítenek szolgálatot.

A háború folyamán 1369 osztrák–magyar állampolgár írt alá jelentkezési lapot valamelyik franciaországi toborzóirodában. Nemzetiségi összetételükre vonatkozóan azt emelik ki a források, hogy döntő többségben voltak közöttük a csehek.⁶ Ebből arra is következtethetünk, hogy az államalkotó két nemzet – az osztrák és a magyar – valószínűleg az ország lakosságán belüli számarányánál kisebb mértékben képviseltette magát az önkéntesek között. 1910-ben az Osztrák–Magyar Monarchia 51 millió 390 ezres összlakossággal rendelkezett, amelyből a birodalom osztrák felében is csupán 35,6% volt német,⁷ ugyanakkor a magyar területek 18 millió 264 ezres lakosságának 54,4%-a volt magyar.⁸ Tehát optimális esetben a jelentkezőknek legfeljebb 40%-a kerülhetett volna ki a két nagy nemzetiség soraiból, a Magyar Királyság területéről pedig a fenti számarányok tükrében még ennél is kisebb mutatóval kell számolnunk. Ebből arra következtethetünk, hogy a magyarországi önkéntesek száma a legbátrabb becsléssel sem haladhatta meg a néhány száz főt. A francia katonai levéltár (*Service historique de la Défense*) erőfeszítéseinek köszönhetően ma már elérhetők az első világháború során elesett katonák adatai születési ország szerinti csoportosításban is. Ebben az összesítésben 51 magyarországi születésű hősi halottat tartanak nyilván.⁹ Az alábbiakban egyéb források híján ezeknek az információknak a segítségével igyekszünk átfogó képet adni ennek a különleges csoportnak a tagjairól.

A személynevek elemzése elméletileg segítséget ad a nemzetiségi hovatartozás azonosításához, ami sok esetben valóban így is van, hiszen például Nagy Sándor vagy Csaky Daniel egyértelműen magyar, míg Stanislas Novotny vagy Spiro Pavkovic neve kétségtelenül szláv felmenőkre utal. A képet színesíti, hogy számos esetben a magyaros vezetékekhez francia keresztnév társul (Biro André, Papp Louis stb.), ami feltételezhetően annak köszönhető, hogy az adatok felvételekor egyszerűbb volt ezeket a franciásított neveket megadni. Ugyanakkor számos esetben teljes egészében franciának tűnő nevekkal találkozunk (Jacques Jules, Louis Durand, Georges Fremont, Charles Adam Perrenoud stb.), ami első pillantásra meglehetősen furcsának tűnik. A megoldást erre a rejtélyre az Idegenlégió gyakorlata szolgáltatja, amely lehetővé tette az önkéntesek számára, hogy jelentkezésükkor új személyazonosságot vegyenek fel.¹⁰ Az megállapítható, hogy a németes hangzású nevekkal rendelkezők adják a magyarországi születésű önkéntesek közel felét. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a magyarországi németiség erős kettős német–magyar identitással rendelkezett, így ez arra is utalhat, hogy a szélesebb nemzetközi ismeretekkel és beágyazottsággal rendelkező – főleg városlakó – társadalmi csoport soraiból kerültek ki az önkéntesek.

A születési helyekre vonatkozó adatsorból kiderül, hogy a jelentkezők több mint fele a fővárosból, illetve a vidéki közepes és nagyvárosokból (Szolnok, Sopron, Szeged, Pécs,

⁵ BALLA 2013, 31–40.

⁶ COMOR 2013, 358.

⁷ ZÖLLNER 1998, 336–337.

⁸ ROMSICS 2001, 47–49.

⁹ Mémoire des hommes. Morts pour la France de la Première Guerre mondiale. Hongrie.

¹⁰ COMOR 2013, 111–112.

Fiume) származott. Az is megállapítható, hogy az önkéntesek többsége a mai Magyarország határain belül született, illetve súllyal vannak jelen az Erdély területéről származók is. A 18 és 30 év közti kategóriába csupán 23 fő tartozik, míg a 30 és 45 év közötti csoportba 25 fő, vagyis a legnépesebb azoknak a táborra, akik katonailag már kevésbé hatékonyak számítanak. Az összképet árnyalja, hogy egy személy a háború kitörésekor még nem töltötte be a 18. életévét, kettő pedig 45 év feletti volt.¹¹ Ez azt mutatja, hogy a magyar jelentkezők alapvetően nem a fiatalok, hanem inkább a középkorosztály soraiból kerültek ki.

Ez el is vezet minket ahhoz a kérdéshez, hogy mi motiválta a magyarok jelentkezését a francia fegyveres erők kötelékébe. A visszaemlékezések alapján úgy tűnik, hogy a legtöbb esetben a Franciaország ügye iránti elkötelezettség, tehát egyfajta hazaszeretet dominált. Mindemellett azt is meg kell említeni, hogy a háború kitörésekor bizonyos üzemtípusokat bezártak, így sokan az utcára kerültek, és megélhetésük fenntartása végett csatlakoztak a hadsereghez.¹² A pozitív érzelmeken kívül számba kell venni egy kényszerítő tényezőt is, nevezetesen azt, hogy a háború kitörése után az Osztrák–Magyar Monarchia Franciaország területén tartózkodó állampolgárait a francia hatóságok mint ellenséges hatalom alattvalóit internálták, és a fronttól távolabb eső területeken táborokba és erődökbe zárták el. Kuncz Aladár visszaemlékezései szerint a körülmények ezeken a gyűjtőhelyeken általában kifejezetten rosszak voltak, ezért sokan engedtek a francia hatóságok folyamatos nyomásának, amellyel a Francia Idegenlégióba való belépésre akarták rávenni őket.¹³

A magyar önkéntesek rangjára és alakulatára vonatkozó információk is számos érdekességet rejtnek magukban. Bár egy személy esetében nem rendelkezünk erre vonatkozó adattal, egyértelműen megállapítható, hogy a magyarok elsöprő többsége (33 fő) rövid időt töltött a seregben halála előtt, mivel közlegényként szolgáltak, tehát nem volt idejük feljebb lépni a ranglétrán, ami általában rövid időn belül meg szokott történni háborús időkben. 15 fő kapott altiszti (örvezetői, őrmesteri, törzsőrmesteri) rangot, ami már némileg hosszabb szolgálati időt feltételez, mellettük pedig mindössze két személy szolgált tisztként.

Ami az alakulatokat illeti, az csupán egy személy esetében ismeretlen, így egyértelműen megállapítható, hogy az Idegenlégió különböző egységei fogadták a magyarok döntő többségét, azaz 28 főt. Nyolc személy esetében is az 1. afrikai menetezred szerepel alakulatként (plusz egy fő az Idegenlégiónál és itt is szerepel).¹⁴ Az afrikai kiállítású alakulat esetében valószínűtlen feltételezni, hogy lakóhelyük miatt kerültek oda magyarok nagy számban, a magyarázat a levéltári iratok tanúsága szerint sokkal egyszerűbb. Ezt az egységet 1915 elején állították fel két zuáv zászlóalj, valamint az 1. és 2. légiós ezred egy közös menetzászlóaljának közreműködésével, majd bevetették a Dardanelláknál végrehajtott partraszállás során.¹⁵ Az ott elszenvedett vereség után a menetezred 1918 végéig a Balkán-félszigeten a központi hatalmak, majd 1919 elejétől Dél-Oroszországban a bolsevik erők ellen harcolt. Végül 1919 júniusában az alkalmi egységet feloszlatták, túlélőit más alakulatokhoz osztották be, mozgalmas és veszteségteljes története pedig lezárult.¹⁶

¹¹ MH. Morts pour la France de la Première Guerre mondiale. Hongrie.

¹² PORCH 1994, 399–400.

¹³ Lásd KUNCZ 1995.

¹⁴ MH. Morts pour la France de la Première Guerre mondiale. Hongrie.

¹⁵ SHD (Service historique de la Défense) GR 26 N 856/1. 1er régiment.

¹⁶ SHD GR 26 N 856/4.

Ha egy gyors pillantást vetünk az elhalálozás helyére és idejére, akkor az esetek többségében a fent ismertetett hadműveletekhez illő időpontokat és helyeket látunk, vagyis a nyugati és balkáni hadszíntér különböző helyszíneit az 1914 és 1918 közötti időszakban. Ugyanakkor feltűnik a kivételek egy jelentős csoportja is: 20 magyar Észak-Afrikában (főleg Marokkóban) vesztette életét az 1. légiós ezred 1. menetezredének és a 2. légiós ezred 1. menetezredének kötelékében. Ebből kifolyólag nem tekinthető alaptalannak az a feltételezés, hogy az ellenséges országból származó önkéntesek jelentős részét szándékosan nem a főhadszíntéren vetették be, hanem a gyarmatokon, ahol kevesebb problémát okozhattak esetleges engedetlenségükkel.

A második világháború

A második világháború során Franciaország és Magyarország egymással szemben álló szövetségi rendszerek mellett kötelezte el magát, ugyanakkor ez az elvi konfrontáció nem alakult át nyílt konfliktussá, mivel mire Magyarország belépett a háborúba 1941 nyarán a tengelyhatalmak oldalán, addigra Franciaország az 1940 júniusában megkötött fegyverszüneti megállapodás következtében már nem volt a hadviselő felek között. Ennek következtében a két állam között nem állt fenn hadiállapot.¹⁷ A fentiekből kifolyólag nem kerülhetett sor a két ország közötti hivatalos katonai együttműködésre, tehát a katonai jellegű kapcsolatok nem hivatalos úton valósultak meg: vagy csupán az egyik kormány került kapcsolatba a másik országból származó katonákkal, akikkel valamilyen megállapodás alapján együttműködött, vagy pedig állami szervek egyáltalán nem voltak érintettek a kooperációban, tehát mindkét fél részéről olyan alakulatok és személyek voltak érintettek, akik hivatalosan nem képviselték országukat.

A 20. század első évtizedeiben a magyar kivándorlók egy kisebb része Franciaországban telepedett le gazdasági vagy politikai okokból. Ennek következtében az 1930-as évek végén a franciaországi magyar diaszpóra létszáma már legalább 30 ezer főre tehető, de egyes becslések szerint az 50 ezres létszám sem tekinthető eltúlzottnak.¹⁸ A magyar közösség lelkesen támogatta Franciaország hadba lépését 1939-ben, és számos tagja jelentkezett önként a francia hadseregbe.¹⁹ A vonatkozó levéltári anyagban végzett kutatás alapján a magyar állampolgárságú és/vagy nemzetiségű önkéntesek létszáma 1572 főre tehető. Ugyanakkor ezt a számot még legalább 96 fővel lehet kiegészíteni, ha ideszámítjuk a más állampolgárságú, de egyértelműen magyar nevű és így magyar nemzetiségű személyeket is. Utóbbiak száma ennél valószínűleg jóval magasabb (akár több száz főre is tehető), de más rendelkezésre álló forrás híján beazonosításuk jelenleg még nem kivitelezhető.²⁰

Az önkéntesek részvételével felállított első két alakulat a 11. és 12. idegenlégiós ezred volt,²¹ amelyeket később követett a 21., 22. és 23. külföldi önkéntes menetezred.²² Noha az alakulatok hadműveleti naplóinak megsemmisülése miatt a személyi összetételre vo-

¹⁷ HOREL 2013, 11.

¹⁸ JANICAUD 2009, 131–132.

¹⁹ FILYÓ 1986, 52–53.

²⁰ Mémorial de la Shoah. UEVACJ-EA. MDLX-1 – MDLX-18.

²¹ MAHUAULT 2013, 271.

²² COMOR 2013, 752.

natkozó pontos adatok nem állnak rendelkezésre, azt egyértelműen meg lehet állapítani, hogy a jelentkezők mintegy 30%-a köztársasági eszméket valló emigráns spanyol volt, 20%-uk pedig Közép- és Kelet-Európából Franciaországba menekülő zsidó. Összességében több mint 50 különböző nemzet tagjai képviseltették magukat az önkéntesek között.²³ Az ezredeket 1940 májusában az ország északkeleti régiójába helyezték át, ahol azonnal harcba is vetették őket az előretörő német hadoszlopok ellen. Noha az egységek a végsőkéig kitartottak, végül súlyos veszteségek után megadták magukat a német túlerőnek, a túlélők jelentős része pedig német hadifogságba került.²⁴

A Szabad Franciaország mozgalomban aktív szerepet vállalók összlétszáma nagyjából 70 ezer főre tehető.²⁵ Hozzávetőlegesen 3000 külföldi vállalt szolgálatot a Szabad Francia Erők kötelékén belül, akik mintegy 50 különböző országból származtak.²⁶ A legnépesebb kontingenst (480 főt) a spanyolok adták, akiket a lengyelek (270 fő), a belgák (265 fő) és a németek (185 fő) követték. Az első tíz nemzet soraiban hivatalosan ez idáig nem szerepeltek magyarok,²⁷ azonban a jelentkezési lapok alapos vizsgálata megváltoztatja ezt a korábban kialakított képet. A rendelkezésre álló adatok elemzése alapján megállapítható, hogy a mozgalom önkéntesei közül 142 fő volt magyar nemzetiségű vagy magyarországi születésű,²⁸ amivel a Szabad Francia Erők külföldi tagjainak közel 5%-át adják, és ezzel a hetedik pozíciót foglalják el.

A franciaországi magyar szakszervezeti vezetők már 1940 júliusában úgy döntöttek, hogy a rendelkezésükre álló eszközökkel a lehető legtöbb magyar munkást mozgósítva részt fognak venni a megszállók elleni küzdelemben. Kezdetben ez a földalatti tevékenység szigorúan fegyvertelen akciókra korlátozódott. Elsősorban saját folyóiratok megszerkesztése, kinyomtatása és terjesztése volt a cél, amelynek segítségével a lakosságot igyekeztek megnyerni az ellenállás ügyének. A magyar ellenállók ezzel párhuzamosan magyar és német nyelvtudásukra alapozva komoly propagandatevékenységet folytattak a megszálló német hadsereg katonáinak körében, amely esetenként látványos sikert hozott, amikor több katona is a dezertálást választotta a szolgálat folytatása helyett.²⁹

1943 nyarán létrejött a Magyar Függetlenségi Mozgalom (*Mouvement pour l'indépendance hongroise*), amelynek célja az összes olyan magyar egy szervezetbe tömörítése volt, akik Franciaország felszabadításáért küzdöttek. A mozgalom sikerességét jól jelzi, hogy 1943 júniusa és 1944 azonos hónapja között 70 csoportot hoztak létre, aktív tagjainak száma pedig ezer fő körül mozgott.³⁰ A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján a szervezet 97 tagja vett részt rendszeresen a megszálló erők elleni fegyveres akciókban, amelyek közül a legjelentősebb a francia főváros felszabadításában való közreműködés volt 1944 augusztusában.³¹ Az MFM egy reguláris alakulat felállításával is támogatni kívánta a háborús erőfeszítéseket, ezért 1944 októberében létrehozta a Petőfi századot Marschall

²³ MAHUAULT 2013, 270–272.

²⁴ PORCH 1994, 529–532.

²⁵ MURACCIOLE 2002, 36–37.

²⁶ CRÉMIEUX-BRILHAC 2013, 708.

²⁷ BROCHE–MURACCIOLE 2010, 554–555.

²⁸ SHD GR 16 P.

²⁹ FILYÓ 1986, 56–58.

³⁰ PÉCSI 1968, 257–258.

³¹ FILYÓ 1986, 61–66.

László és Palotás Imre vezetése alatt, amelyet a francia hadvezetőség az egyik ellenállókból frissen létrehozott 51. ezred harmadik zászlóaljához csatolt. Fennállása során a magyar katonai alakulat a hátszágban gondoskodott stratégiai fontos objektumok védelméről, első vonalban bevetésre nem került, végül pedig 1945 őszén leszerelték a többi hasonló különítménnyel együtt.³²

A második világháború évei alatt Magyarország számos francia állampolgárságú menekültet fogadott be. A németországi hadifogoly- és munkatáborokból megszökött franciák első csoportjai 1940 végén érkeztek Magyarországra, ahol a magyar hatóságok internálták őket.³³ Az ideérkező franciákkal jól bántak, jó körülmények között szállásolták el őket, a francia nagykövetségtől pedig fejenként anyagi támogatást kaptak, ami nagy pénzügyi szabadságot biztosított számukra.³⁴ A vonzó viszonyoknak gyorsan híre ment, aminek következtében egyre több francia hadifogoly igyekezett eljutni Magyarországra, így az internált francia állampolgárok száma gyorsan nőtt, és 1944-re megközelítette az 1000 főt.³⁵ Ez a helyzet azonban Magyarország 1944. március 19-i megszállásával megváltozott, amikor a német hatóságok az itt tartózkodó francia internáltak egy részét (körülbelül 100 főt) letartóztatták, és visszairányították a németországi hadifogolytáborokba. Ez a fellépés heves reakciót váltott ki a magyar kormány részéről, amely szuverenitására hivatkozva megtiltotta a hasonló akciókat.³⁶ Ugyanakkor az itt élő franciák számára ez komoly jelzés volt arról, hogy korábbi kiváltságos helyzetük véget ért, ezért 1944 folyamán sokan próbálták közülük elhagyni az országot. Egyesek a környező országok partizáncsoportjaihoz csatlakoztak, és azok kötelékében hajtottak végre kisebb akciókat a német hadsereg ellen.³⁷ A legnagyobb jelentőségű a Georges de Lannurien vezetése alatt álló francia század volt, amely a szlovák nemzeti felkelés harcaiban vett részt 1944 nyarán és őszén.³⁸

A Magyarországon maradtak 1944 folyamán próbáltak eltűnni a német hatóságok elől és kívánni a háború végét, ami többségüknek sikerült is a német megszállás alatt, majd az azt követő szovjet felszabadítás zűrzavaros időszakában. Hosszas egyeztetések után 1945 februárjában a szovjet hatóságok közreműködésével a franciákat egy Turán felállított táborba gyűjtötték össze, ahonnan végül 1945 májusában Odessza és Nápoly érintésével tengeri úton térhettek vissza Franciaországba.³⁹

Kevésbé ismert tény, hogy a második világhégés során különböző okokból több tízezer francia állampolgár döntött úgy, hogy csatlakozik a német fegyveres erők valamelyik alakulatához. Ennek részletes bemutatására ezen tanulmány keretei között nem nyílik lehetőség, azonban érdemes röviden ismertetni azokat az epizódokat, amikor ezen alakulatok Magyarországon, illetve magyar katonai alakulatokkal közösen kerültek bevetésre a háború alatt. A Francia Antibolsevik Légiót 1941 júliusában hozták létre a párizsi kollaboráns pártok a német és francia politikai vezetés – némiképp vonakodó – jóváhagyásával.⁴⁰ A kezdet-

³² PÉCSI 1968, 270–271.

³³ ROOS 1984, 99.

³⁴ LAGZI 1975, 169.

³⁵ CSERNUS 2015, 124.

³⁶ ROOS 1984, 103.

³⁷ LAGZI 1980, 426–427.

³⁸ SHD GR 13 P 96.

³⁹ ROOS 1984, 106–109.

⁴⁰ BAMA N 756/201. 8.

ben mintegy 2300 főt számláló egységet a német hadsereg 638. gyalogezredeként vették nyilvántartásba az ősz folyamán,⁴¹ majd be is vetették a keleti hadszíntéren. Ennek a szolgálatnak a során számos alkalommal kerültek kapcsolatba hasonló küldetéssel rendelkező magyar katonai kötelékekkel, mint például a 2. páncélosdandár kötelékébe tartozó 102. és 108. magyar megszálló hadosztályokkal 1942 nyarán.⁴²

Ugyanitt kell megemlíteni az 1944 nyári galíciai harcokban részt vevő 18. SS *Horst Wessel* páncélgránátos hadosztályt, amelynek soraiban magyarországi népi németek (vagyis magyar állampolgárok) és önként jelentkező franciák is harcoltak.⁴³ Végül pedig meg kell említeni, hogy az NSKK (*Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps*)⁴⁴ sorain belül felállított francia egység, a 4. ezred egyes elemeit 1945 tavaszán Magyarországra irányították, és a Balaton északi partján páncéltörő harccsoportként vetették be az előretörő szovjet páncélosok ellen – kevés sikerrel.⁴⁵

A hidegháború évei

A második világháború lezárása után olyan új világrend alakult ki, amelyben Franciaország és Magyarország újból két szemben álló táborban találta magát. Ez a tény azt is meghatározta, hogy a két ország (illetve állampolgáraik) közti esetleges katonai együttműködésre ebben az időszakban is csupán nem hivatalos keretek között kerülhetett sor. Erre szinte kizárólagosan a Francia Idegenlégió biztosított lehetőséget, amely a nagy politikai megrázkódtatások után (így a világháborút és az 1956-os forradalmat követően is) szívesen fogadta a magyar önkénteseket. Utóbbiak annál is inkább kapóra jöttek, mivel Franciaországnak mindkét periódusban komoly konfliktust kellett megvívnia: 1945 és 1954 között az indokínai háborút, 1954 és 1962 között pedig az algériai háborút.

Az Idegenlégió, amely az indokínai francia expedíciós haderő egyik legfontosabb elemét képezte, számos új toborzóirodát nyitott, és aktív toborzókampányt folytatott a Közép- és Kelet-Európából érkező potenciális jelentkezők fogadása érdekében.⁴⁶ Ugyanakkor a francia hatóságok elérték, hogy a szövetséges hatalmak 900 ezer német, osztrák, olasz, román és magyar nemzetiségű hadifoglyot adjanak át nekik,⁴⁷ akik között szintén igyekeztek önkénteseket találni az Idegenlégió részére. Ez az erőfeszítés olyannyira sikeres volt, hogy a következő másfél évtized folyamán az összes jelentkező több mint fele ebből a földrajzi régióból érkezett.⁴⁸

A kiképzés befejezése után az újoncokat a már Indokínában szolgálatot teljesítő légiós alakulatok kötelékébe osztották be, amelyek közül a legjelentősebbek a következők voltak: a 2., 3. és 5. légiós gyalogezred, az 1. légiós lovassági ezred és a 13. légiós könnyűdandár, majd később az ekkoriban létrehozott 1. és 2. légiós ejtőernyős-zászlóalj. Ezek az egységek

⁴¹ AN, 72 AJ 258, 232 14.

⁴² UNGVÁRY 2015, 303–311.

⁴³ TIEKE–REBSTOCK 2000, 16–29.

⁴⁴ Nemzetiszocialista Motoros Szállítóhadtest.

⁴⁵ FORBES 2005, 234.

⁴⁶ MONTAGNON 1999, 308–309.

⁴⁷ BLOND 2008, 432.

⁴⁸ COMOR 2013, 647.

adták a bevetett francia erők mintegy 15%-át, harcértékük pedig jelentősen meghaladta a többi különítményét.⁴⁹

A hadműveletekben részt vevő összesen 72 833 légiós (bár egyszerre 20 ezer főnél többen nem kerültek bevetésre)⁵⁰ pontos nemzetiségi összetétele nem ismert, de a veszteséglistára került személyeké igen. Ezen összesen 10 483 név szerepel (309 tiszté, 1082 altiszté és 9092 légiósé), ami azt jelenti, hogy a bevetett erők mintegy 14%-a vesztette életét a harcok során.⁵¹ Ezeknek az információknak az alapján 212 magyar állampolgárságú légiós halt meg a háborúban, azonban a magyar nemzetiségűek száma minden bizonnyal ennél magasabb, ha a más állampolgárságú (román, csehszlovák, jugoszláv stb.), de magyar etnikumú személyeket is ideszámoljuk.⁵² A fenti veszteségarányokat szem előtt tartva túlzás nélkül kijelenthető, hogy a Délkelet-Ázsiában francia egyenruhában harcoló magyarok száma sok száz főre tehető, de akár az ezret is elérheti.

Az 1954-ben kirobbant algériai háborúban a korábban említett összes idegenlégiós alakulat részt vett, valamint rajtuk kívül az 1. és 4. gyalogezred és számos kisebb támogatóegység, ami gyakorlatilag az Idegenlégió teljes bevethető harci állományát jelentette. Ez az erő ugyanakkor a térségben harcoló francia szárazföldi haderőnek csupán kevesebb mint 5%-át tette ki.⁵³ A konfliktusban részt vevő magyarok számáról 1958-ból származó információ áll rendelkezésünkre, amely szerint a bevetett 20 100 légiós 5,3%-a, tehát 1060 fő magyar anyanyelvű volt, ami igen jelentős szám.⁵⁴ Feltételezhetjük, hogy ez részben a korábbi magyar kontingens továbbszolgáló tagjaiból, részben pedig az 1956 után Magyarországot elhagyó és az Idegenlégióhoz csatlakozó személyekből állt. A háborúban a Légión veszteségei a bevetett állomány 9,7%-át tették ki: 65 tiszt, 278 altiszt és 1633 légiós.⁵⁵ Az elesett magyarok számára vonatkozóan nincsenek pontos adatok, a kutatások jelen állása szerint 26 áldozat ismert,⁵⁶ bár a számuk minden bizonnyal ennél jóval magasabb volt.

Tekintettel arra, hogy a hidegháború időszakában magyar állampolgárok csupán kis számban utazhattak Nyugatra, valamint a korábbiakhoz hasonló jelentős politikai-gazdasági problémák nem jelentkeztek Magyarországon, így a Francia Idegenlégióhoz csatlakozó magyarok száma is jelentősen visszaesett, és további komolyabb fegyveres együttműködésről nem beszélhetünk.

Irodalom

AN, 72 AJ 258, 232 14. Soldats français sous uniformes allemands, 1941–1945.

BALLA Tibor (2013): Troupes hongroises sur le front de l'ouest pendant la Grande Guerre. *Revue historique des armées*, No. 270. 31–40.

BAMA N 756/201. 8. Französische SS-Freiwilligen Sturm-Brigade.

⁴⁹ PORCH 1994, 608.

⁵⁰ BERGOT 1975, 318–319.

⁵¹ WINDROW 1996, 22.

⁵² MH. Morts pour la France de la Guerre d'Indochine.

⁵³ COMOR 2013, 89–90.

⁵⁴ NÓVÉ 2016, 398.

⁵⁵ COMOR 2010, 93.

⁵⁶ NÓVÉ 2016, 456.

- BERGOT, Erwan (1975): *La Légion au combat. Narvik – Bir Hakeim – Diên Biên Phu. La 13e demi-brigade de Légion étrangère*. Párizs, Presses de la Cité.
- BLOND, Georges (2008): *Histoire de la Légion étrangère*. Párizs, Perrin.
- BOISSEAU, Raymond (2009): La levée de Bercheny-hussards. *Revue historique des armées*, No. 255. 15–21.
- BROCHE, François – MURACCIOLE, Jean-François eds. (2010): *Dictionnaire de la France libre*. Párizs, Robert Laffont.
- COMOR, André-Paul (2010): La Légion étrangère dans la guerre d'Algérie, 1954–1962. *Guerres mondiales et conflits contemporains*, No. 237. 81–93. DOI: <https://doi.org/10.3917/gmcc.237.0081>
- COMOR, André-Paul (2013): *La Légion étrangère. Histoire et dictionnaire*. Párizs, Robert Laffont – Ministère de la Défense.
- CRÉMIEUX-BRILHAC, Jean-Louis (2013): *La France Libre. Tome I. De l'appel du 18 Juin à la Libération*. Párizs, Gallimard.
- CERNUS Sándor (2015): Francia hadifoglyok hétköznapi Magyarországon, 1940–1945. In GYARMATI György – PIHURIK Judit: *Háborús hétköznapi hadszíntéren, hátszországban 1939–1945*. Budapest–Pécs, Magyar Történelmi Társulat – Kronosz – ÁBTL.
- FILYÓ Mihály (1986): *Magyarok az európai antifasiszta ellenállási mozgalmakban*. Budapest, Móra.
- FORBES, Robert (2005): *Pour l'Europe, les volontaires français de la Waffen-SS*. Párizs, Éditions de l'Aencre.
- HOREL, Catherine (2013): La France et la Hongrie: affinités passées et présentes, de saint Martin à Nicolas Sarkozy. *Revue historique des Armées*, No. 270. 5–13.
- JANICAUD, Benjamin (2009): Les missions religieuses au sein de l'immigration hongroise en France (1927–1940). *Cahiers de la Méditerranée*, No. 78. 131–132.
- KRISTÓ Gyula (1998): *Magyarország története 895–1301*. Budapest, Osiris.
- KUNCZ Aladár (1995): *Fekete kolostor. Feljegyzések a francia internáltságból*. Budapest, Magyar Könyvklub.
- LAGZI István (1975): Francia menekültek Magyarországon (Balatonbogláron) a második világháború idején (1942–1945). In KANYAR József szerk.: *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 6*. Kaposvár, Somogy Megyei Levéltár. 167–192.
- LAGZI István (1980): Militaires français réfugiés en Hongrie 1942–1945. *Acta Historica*, Vol. 26. No. 3–4. 426–427.
- MAHUAULT, Jean-Paul (2013): *Engagés volontaires à la Légion étrangère pour la durée de la guerre (E.V.D.G.) 1870–71, 1914–18, 1939–45*. Párizs, Grancher.
- Mémorial de la Shoah. UEVACJ-EA. MDLX-1 – MDLX-18. Listes nominatives des volontaires étrangers engagés à servir la France entre le 1er septembre 1939 et le 25 juin 1940.
- MH. Morts pour la France de la Guerre d'Indochine.
- MH. Morts pour la France de la Première Guerre mondiale. Hongrie.
- MONTAGNON, Pierre (1999): *La légion étrangère. De 1831 à nos jours*. Párizs, Pygmalion.
- MURACCIOLE, Jean-François (2002): *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. Párizs, Librairie Générale Française.
- NÓVÉ Béla (2016): *Patria nostra. '56-os menekült kamaszok a Francia Idegenlégióban*. Budapest, Balassi.
- PÉCSI Anna (1968): Magyar antifasiszták a francia és a belga ellenállási mozgalomban. In GAZSI József – PINTÉR István szerk.: *Fegyverrel a fasiszmus ellen*. Budapest, Zrínyi.
- PORCH, Douglas (1994): *La Légion étrangère 1831–1962*. Párizs, Librairie Artheme Fayard.

- ROCHER, Yves-Marie (2011): Louis XIV et la guerre d'Indépendance hongroise (1701–1711). *Revue historique des Armées*, No. 263. 63–74.
- ROMSICS Ignác (2001): *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris.
- ROOS, René (1984): Évadé en Hongrie (1943–1945). *Revue historique des Armées*, No. 156. 96–109.
- SHD (Service historique de la Défense) GR 26 N 856/1. 1er régiment: J.M.O. 28 février 1915 – 22 octobre.
- SHD GR 13 P 96. Groupe de combattants français en Slovaquie.
- SHD GR 16 P. Dossiers individuels du bureau Résistance.
- SHD GR 26 N 856/4. 1er régiment: J.M.O. 1 octobre 1917 – 9 juin 1919.
- TIEKE, Wilhelm – REBSTOCK, Friedrich (2000): *...im letzten Aufgebot. Die Geschichte der 18. SS-Freiwilligen-Panzergranadier-Division Horst Wessel*. Coburg, Nation Europa Verlags.
- TÓTH Ferenc (2007): *Saint-Gotthard 1664. Une bataille européenne*. Panazol, Lavauzelle.
- UNGVÁRY Krisztián (2015): *Magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941–1944*. Budapest, Osiris.
- WINDROW, Martin (1996): *French Foreign Legion: Infantry and Cavalry since 1945*. London, Osprey Publishing.
- ZÖLLNER, Erich (1998): *Ausztria története*. Budapest, Osiris.